

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ Page: 57,60-61 Published at: 10-09-2023
Author: Surface: 2098.09 cm² Circulation: 32170
Subjects:

**Εξομολογητική
γραφή από
τη Σκανδιναβία**

Τα **δύσκολα παιδικά χρόνια**, το πάθος της συγγραφέας, η **υποδεέστερη θέση** της **γυναίκας** στη **δανέζικη κοινωνία** του Μεσοπολέμου αναδεικνύονται στην αριστουργηματική **«Τριλογία της Κοπεγχάγης»** της **Τόβε Νπιτλέουσεν**

σ. 4-5

PHOTOGRAPHY: ©AFP/VISUALHELLAS.GR

Αυτοβιογραφία

Η Τόβε Νπιτλέουσεν και ο τέταρτος σύζυγός της, Βίκτορ Αντρέασεν, αμέσως μετά τον γάμο τους, το 1951

ΤΟΒΕ ΝΠΙΤΛΕΟΥΣΕΝ
● Η τριλογία της Κοπεγχάγης [Παιδική ηλικία - Νιάτα - Εξάρτηση]

Μετάφραση Κατερίνα Σχινά. Εκδόσεις Πατάκη, 2023, σελ. 480, τιμή 19,90 ευρώ

Η μικρή Τόβε ηγαίνει στη δεύτερα δημοτικού, λατρεύει τους θρησκευτικούς ύμνους και ονειρεύεται το μέλλον της. Είναι «διαφορετική» από τα άλλα παιδιά και θεωρείται «αλλόκοτη» ακόμη και μέσα στην οικογένειά της. Τα καταλαβαίνει όλα αυτά, εξ ου και δεν βρίσκει προβληματική την παρηγορητική καλλιέργεια της εσωστροφείας της.

Η Τόβε μεγαλώνει στην Κοπεγχάγη της Δανίας κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, και πιο συγκεκριμένα στην εργατική περιοχή του Βέστερμπο, εκεί όπου πρόχει η επιβίωση και αμέσως μετά, αν μάλιστα ήσουν κόρη προλετάριου σοσιαλιστή, η δουλειά, η υποστήριξη του σπιτικού, ούτε η ανώτερη μόρφωση ούτε άλλου είδους υψηλές αγωνίες, όπως, ας πούμε, οι τέχνες. Πλην όμως, τι να γίνει, υπάρχει και η έμφυτη ροπή προς ορισμένα πράγματα, η οποία ενίοτε αποδεικνύεται κάτι παραπάνω από ταλέντο, μετασχηματίζεται σε μοίρα. «Κάποτε θα γράψω όλες τις λέξεις που κυλάνε μέσα μου. Κάποτε θα τις διαβάσουν οι άνθρωποι σε ένα βιβλίο και θα θαυμάσουν που τελικά ένα κορίτσι κατάφερε να γράψει ποιήματα».

Ως προς αυτό, φαίνεται σίγουρη για τον εαυτό της η μελαγχολική Τόβε, διότι από πολύ νωρίς διαισθάνεται ότι οι λέξεις είναι ο πιο δυνατός σύμμαχός της, ότι στις λέξεις ακριβώς φωλιάζει η ατομική της ουσυηρία, με τις λέξεις γαληνεύει, με τις λέξεις χιτίζει τον προστατευτικό τοίχο απέναντι στην ανυπόφορη πραγματικότητα και στον ακατανόητο κόσμο, διότι «όταν αυτά τα ανάλαφρα κύματα από λέξεις κυλούσαν μέσα μου, ήξερα ότι η μητέρα μου δεν μπορούσε να μου κάνει τίποτα πια, επειδή είχε πάψει να είναι σημαντική

Αιχμηρή, συναρπαστική ειλικρίνεια

Στην «Τριλογία της Κοπεγχάγης», το αυτοβιογραφικό **αριστούργημα** της **Τόβε Νπιτλέουσεν**, παρακολουθούμε την **επίπονη** πορεία μιας **γυναίκας** και τη **διάπλωση** μιας σημαντικής **δανής λογοτέχνης** που διεκδίκησε τη **γραφή** ως **παρηγοριά** και **ελευθερία**

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

για μένα. Και η μητέρα μου το ήξερε επίσης, και τα μάτια της γέμιζαν ψυχρή εχθρότητα».

Η γραφή και η ζωή

Η Τόβε πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής της μέσα σε μια διαρκή και έμφροβη ανασφάλεια, αναζητώντας κάποια ομάδα αγάπης. Συλλογίζοταν μάλιστα ότι την είχαν ανταλλάξει στη γέννα, ότι εκείνη η «ξένη» και «άγνωστη» γυναίκα, δεν ήταν η αληθινή της μητέρα. Η Αλφρίντα, μια γυναίκα αυστηρή και πρακτική, μονοκόμματη και πληθωρική, είχε ανεξχνιάσει καρδιά και απρόβλεπτη συμπεριφορά. Ήταν για την κόρη της ένα αίγνιμα που την ανασταίωσε. «Η σκοτεινή οργή της μητέρας μου πάντα κατέληγε σ' ένα χα στούκι ή μια σπρωξιά πάνω στη σόμπα» γράφει η Τόβε Νπιτλέουσεν στην *Παιδική ηλικία* (*Barndom*, 1967), το πρώτο μέρος στην *Τριλογία της Κοπεγχάγης* που κυκλοφόρησε πρόσφατα στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκη.

Ο τόμος συμπληρώνεται από τα *Νιάτα* (*Ungdom*, 1967) και την *Εξάρτηση* (*Gift*, 1971). Αυτές οι προσωπικές αναμνήσεις, αυτά τα αυτοβιογραφικά βιβλία, και τα τρία μαζί, συναποτελούν το πλέον αριστουργηματικό μέρος του πολύπλευρου και εκτεταμένου έργου της. Αυτό πίστευε και η ίδια, κάτι που πρόλαβε να αναφέρει στα ημερολόγιά της προτού αυτοκτονήσει, τον Μάρτιο του 1976, σε ηλικία 58 ετών, από υπερβολική δόση υπνωτικών χαπιών (ύστερα από τέσσερις γάμους, ο καθένας από τους οποίους υπήρξε επεισοδιακός για διαφορετικούς λόγους, συστηματικές ψυχολογικές καταρρέουσες και διαδικασίες αποτοξίνωσης από τα ναρκωτικά). Στην *Τριλογία της Κοπεγχάγης* η Τόβε Νπιτλέουσεν αναυσιτίνει τον ρευστό, επι-

Με δικά της λόγια

«Η παιδική ηλικία είναι μακρόστενη σαν φέρετρο, και δεν μπορείς να βγεις απ' αυτή μόνος σου [...]. Δεν μπορείς να ξεφύγεις από την παιδική ηλικία, κολλάει πάνω σου σαν άσκημη μυρωδιά. Το παρατηρείς και στα άλλα παιδιά – κάθε παιδική ηλικία έχει τη δική της μυρωδιά [...]. Στα κρυφά παρατηρείς τους ενήλικες που η παιδική τους ηλικία κρύβεται μέσα τους σκιασμένη και γεμάτη τρύπες σαν μεταχειρισμένο και σκοροφαγομένο χαλί που κανένας δεν το σκέφτεται πια ούτε έχει κάποια χρησιμότητα. Κοιτάζοντάς τους, δεν μπορείς να καταλάβεις ότι είχαν

παιδική ηλικία και δεν τολμάς να ρωτήσεις πώς κατάφεραν να την προσπεράσουν χωρίς να γεμίσουν τα πρόσωπά τους βαθιές ουλές και σημάδια από δαύτην. Υποψιάζεσαι ότι χρησιμοποιούσαν κάποια μυστική παρακαμπίστριο και φέροσαν την ενήλικη μορφή τους πολλά χρόνια πριν από την ώρα τους [...]. Μόνο όταν απαλλάσσεται απ' αυτήν (α.σ.: την *παιδική ηλικία*) μπορείς να τη δεις με ψυχραιμία και να μιλήσεις γι' αυτή σαν μια ασθένεια από την οποία έχεις επιζήσεις».
Παιδική ηλικία, σελ. 40-43

«Νιώθω κάπως χαρούμενη,

τελικά- πάντα ονειρευόμουν ένα δικό μου δωμάτιο. "Και τι διάολο" ξεσπάει ο πατέρας μου "θα κάνει σ' αυτό το δωμάτιο; Θα κάθεται να τρώει τα νύχια της ή να σκαλίζει τη μύτη της; Ε;". Εξοργίζομαι γιατί δεν ξέρι τίποτα για τα ίδια του τα παιδιά. Και όποτε θυμώνα, πάντα λέω κάτι που μετά το μετανιώνω. "Θέλω να διαβάσω" λέω "και να γράφω". Ρωτάει τι διάολο θέλω να γράφω. "Ποιήματα" ουρλιάζω. "Έχω γράψει πολλά ποιήματα και κάποτε ένας αρχισυντάκτης είχε πει ότι είναι εξαιρετικά". "Να, βλέπεις" λέει ο πατέρας μου ενώ τρίβει το πρόσωπό του με

το μεγάλο του χέρι, "δεν μας έφταναν όλα τ' άλλα, είναι και τρελή. Ήξερες εσύ ότι χαζολογώ με τέτοιες ασκολιές;". "Όχι" λέει η μητέρα μου απότομα, "αλλά αυτό είναι δική της δουλειά. Αν θέλει να γράφει, είναι σαφές ότι πρέπει να έχει το δικό της δωμάτιο". Ο πατέρας μου σαπώνει προσβεβλημένος. Πάιρνει το κολλασίτο του και φοράει το σακάκι του, έτοιμος για τη δουλειά. Καθώς βάζει το καπέλο του, στέκεται εκεί για λίγο, αμήχανος. "Τόβε" λέει με τρυφερή φωνή, "θα μπορούσα να δω... εμ... τα ποιήματά σου κάποια στιγμή; Κάτι ξέρω κι εγώ από τέτοια

πράγματα».
Νιάτα, σελ. 202-203

«Ανασκόπηθα στους αγκώνες μου και παρατήρησα το ωραίο του πρόσωπο, την απαλή, αδύναμη έκφρασή του. Κι αν του έλεγα την αλήθεια; Κι αν του έλεγα ότι ήμουν ερωτευμένη με το διαυγές υγρό μιας σύριγγας και ότι με τον άντρα που την κατευθύνει στη φλέβα μου; Αλλά δεν του το είπα, δεν του είπα ποτέ σε κανέναν. Ήταν όπως όταν ήμουν μικρή και το μυστικό κατέρρεε αν το έλεγες σε κάποιον μεγάλο. Γύρισα πλευρό και αποκοιμήθηκα».
Εξάρτηση, σελ. 402-403

πνο βίο της καθώς ακτινογραφεί, συγχρόνως, τη συγγραφική της διάπλαση. Γυναικικά και λογοτέχνια. Με τις ποικίλες περιπέτειες, δυσκολίες, περιπλοκές και ανατροπές που συνεπάγεται μια τέτοια σύζευξη για μια θηλυκή ύπαρξη εκείνης της εποχής, για την Τόβη που ασφυκτικά αλλά συνεχίζει, για την Τόβη η οποία πασχίζει να ελιχθεί μέσα στις συμβάσεις των κοινωνικών ρόλων, της μητρότητας συμπεριλαμβανομένης, δίχως ποτέ να χάνει τον ορίζοντά της, τον σταθερό και απαρέγκλιτο σκοπό της, να εξασφαλίσει κάθε φορά, ανεξαρτήτως συνθηκών, την πολύτιμη ελευθερία της: τον χώρο και τον χρόνο για να γράψει.

Γιατί η Τόβη είναι καλά μόνο όταν γράφει, γιατί όταν δεν γράφει δεν είναι η Τόβη. Είναι βαρύνουσας σημασίας αυτή η παράλληλη, διπλή φύση του εγχειρίματος της Ντιπλέουσεν, αυτή η σφιχτή σύνορα που εγκολπώνεται και τη σύγκρουση και την αρμονία μες στην καθημερινότητα, διότι αν συνέβαινε μόνο το ένα ή μόνο το άλλο θα είχαμε ίσως κάτι πιο συνηθισμένο και, σίγουρα, όχι τόσο ενδιαφέρον. Εν προκειμένω, στο σύμπαν της Τόβη Ντιπλέουσεν, είναι σαν να παρακολουθούμε την ένταση μέσα από ένα καθαρό, διάφανο κρύσταλλο.

Ένα ευθύβολο ύφος

Ωστόσο, το κρίσιμο ζήτημα εδώ (στην *Τριλογία της Κοπεγχάγης*, η οποία συγκαταλέγεται στα ρηθιέλευθα εξομολογητικά κείμενα του 20ού αιώνα, τα προερχόμενα από τη Σκανδιναβία) δεν είναι τόσο η αλήθεια (αλίμονο) αλλά το ύφος που τη διεκδικεί, ένα ευθύβολο ύφος που ξεδιπλώνεται με ρυθμό καλπασμού και το οποίο ακονίζει ακόμη περισσότερο την ειλικρίνεια μιας ιδιαίτερης ποιότητας. Μπορεί η ειλικρίνεια να είναι και εύλογη και επιθετική, μπορεί να είναι και εύθραυστη και στέρεη; Στην περίπτωση της Ντιπλέουσεν, ναι, δίχως αμφιβολία. Η αρχή και το τέλος, σε κάθε κεφάλαιο, αφήνουν την αίσθηση σφοδρών χτυπημάτων. Η συγγραφέας ανακαλεί προκειμένου να γράψει, προφανέστατα, όμως καταφέρνει μέσα ακριβώς από το αιχμηρό ύφος της να ακουώσει (για όσο διαρκεί η ανάγνωση) την απόσταση παρελθόντος και μνήμης, να απελευθερώσει μια τόσο επιτακτική ενέργεια στις σελίδες η οποία μας αφοπλίζει και μας εγκλωβίζει.

Δηλαδή, έχοντας οικειοποιηθεί απολύτως τη λαχτάρα της, φτάνουμε κι εμείς στο σημείο να νοιαζόμαστε, ομολογουμένως, για το αν θα κυκλοφορήσει η παρθενική ποιητική συλλογή της Τόβη το 1939, σε μια συγκυρία χασακική και τρομακτική, στα πρόθυρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με τον *Αδόλφο Χίτλερ* να λυσομανά. Διαβάζουμε, λοιπόν, την Τόβη Ντιπλέουσεν με αυξανόμενη προσήλωση και, αρκετά συχνά, νομίζουμε ότι το σκιάδεσ ασυνείδητο μετατρέπεται σε page turner από μόνο του, σε ένα ανυπόκριτο θρίλερ ακαταμάχητης γοητείας. Η σκηνή, φέρ' ειπείν, που η Τόβη έχει αποφασίσει να κάνει έκτρωση (παράνομη τότε στη Δανία) και ο τρόπος που αυτή συμβαίνει είναι αξέχαστη. Όπως και εκείνη, μόλις στα δώδεκα χρόνια της, που χαρακώνει τον καρπό της επειδή «*είχα αρχίσει να σκέφτομαι πολύ τον θάνατο και τον σκεφτόμουν σαν φίλο*». Ο δε γάμος της, δεκαετίες αργότερα, με τον ψυχολογικό Καρλ, στην *Εξάρτηση*, ο οποίος την έσπρωξε συνειδητά προς τις επικίνδυνες ουσίες, είναι κάτι το απίστευτο, κάτι το κυριολεκτικώς, αρρωστημένο. Τέλος, ας επισημάνουμε, αν έχει κάποια σημασία, ότι η *Τριλογία της Κοπεγχάγης* έχει μεταφραστεί από τα αγγλικά και όχι από την πρωτότυπη δανέζικη γλώσσα. Η *Κατερίνα Σχνά*, πάντως, έχει κεντήσει στην ελληνική εκδοχή του κειμένου.